

PEDEPSIREA TEOLOGILOR LEGIONARI REBELI

Ioan Opreș

În iunie 1927, la Iași, într-un cămin studențesc, cinci tineri au fondat Legiunea Arhanghelului Mihail. Erau atunci studenți entuziaști, care – cu icoana Arhanghelului în fața lor – au stabilit și imnul, intitulat *Sculați Români, la luptă, bate ora!* Parcă suna goarna din vremuri de revoluție, așezând îndemn lui *Deșteaptă-te române!* Inițiativa lor – cu priză la tineri, îndeosebi la teologi – s-a ivit într-un moment de frământare, prelungită și disperată pentru tână generație care-și dorea rezolvări radicale și imediate a relelor din societatea contemporană lor. Numind mișcarea legionară ca una „de mântuire”, liderul ei spiritual Nae Ionescu i-a îndemnat pe numeroșii slujitori ai altarului să o urmeze. Și, într-adevăr, mulți – îndeosebi dintre tinerii teologi – s-au înscris în Legiune, au militat pentru aceasta sau au simpatizat cu legionarismul.

Elitele acesteia i-au criticat cu înverșunare pe prinții Bisericii, în frunte cu Patriarhul Miron, numind și înfierând scăderi și greșeli. I-au reținut acestuia cuvintele rostite în acele vremuri încrâncenate: „E mai bine să moară unul pentru popor”, trimițând direct la Corneliu Zelea Codreanu; nu i-au uitat nici pe ierarhi, acuzându-i că, la crimele contra legionarilor „n-au întrebat niciodată stăpânirea de ce au fost acești clerici [legionari – n.n.] împușcați”. Ba chiar Sinodul s-a arătat de acord cu înăbușirea brutală a mișcării și decapitarea vârfurilor acesteia¹.

Dacă regele Carol al II-lea și acoliții săi au ținut sub control mișcarea, apelând la cele mai drastice măsuri de eliminare fizică a frunțașilor ei, odată cu înlăturarea sa și instalarea generalului Ion Antonescu în fruntea statului situația s-a schimbat. Legionarii au devenit, în noua conjunctură politică, un aliat al conducătorului, și încă unul agreat și sprijinit din afara țării. Asociați la guvernare, legionarii au primit importante posturi în administrația centrală, dar și în structurile ei locale. În programul lor – numit al Renașterii Naționale – pe primul plan au trecut construirea de șosele. Modelul hitlerist dădea astfel tonul, dar în 1940, în România, proiectul acesta nu se mai putea realiza, dovedindu-se utopic. Incapabili să guverneze, aceștia au apelat la mijloace extremiste, legând numele mișcării de crima organizată. Acestor fapte le-au căzut victimă mulți intelectuali de frunte, culminând cu uciderea lui Nicolae Iorga.

Ajunși în stare de criză politică, foștii parteneri ai lui Ion Antonescu au încercat, prin intermediul forței, să preia puterea în stat, rebeliunea din 21–22 ianuarie 1941 fiind proba acestei tentative eșuate. Bilanțul rebeliunii: 236 de

¹ Cu detalii la Gheorghe Racoveanu, *Mișcarea legionară și Biserica. Ființa și existența mișcării legionare. Mărturii*, [Biblioteca Verde nr. 22], Cetatea Eternă, Ed. „Armatolii”, 1973, p. 17, 21.

morți (din care 118 evrei executați) și 254 de răniți doar în capitală; 21 ofițeri, subofițeri și soldați morți și 53 răniți, în total înregistrându-se 374 de morți și 380 de răniți¹. Câteva documente prezentate în cele ce urmează caută să analizeze consecințele înfrângerii rebeliunii legionare (pentru mediile bisericești, unde aceasta a avut importante susțineri).

La 8 octombrie 1940, decretul nr. 3406 a făcut schimbări la Ministerul Cultelor și Artelor: teologul Gheorghe Racoveanu a fost numit inspector general cl. I-a în locul lui Teodor Păcescu; dr. teolog Ștefan Palaghiță, inspector general cl. I-a în locul lui Moise Ienciu, și părintele Ilie Imbrescu, inspector general cl. II-a în locul lui Șt. Cercel. Toți cei înlocuiți fuseseră pensionați, iar noii teologi veniți aparțineau mișcării legionare. Doar în acest minister au fost aduși, începând cu septembrie 1940, un număr de 59 legionari, iar în Administrația Centrală 11. Dintre fruntașii notorii s-au aflat prof. dr. Liviu Stan (Academia Teologică - Sibiu), Grigore Scorpan (directorul Teatrului Național din Iași), Neamțu Otonel (directorul Teatrului Național din Timișoara), medicii Dan Chiriceanu, Gaby Popescu, Răzvan Djuvara și secretarul muzical Remus Tincoca de la Opera Română, Radu Gyr, Dan Botta, Gh. Racoveanu, preoții Șt. Palaghiță, Ilie Imbrescu (refugiat din Balci), Iuliu Șandru și Vladimir Frimu, apoi profesorii Anton Balotă, Aurel Chirescu și D. Veștemeanu. Se adăugau între notorietăți Haig Acterian, pictorii Ghiță N. Vânătoru și Dumitru Filip, dr. Iosif Weselowski, ca și 22 de actori de la Teatrul Național din București în frunte cu Marietta Sadova, Emil Botta, Ion I. Ulmeni etc.².

Odată înfrântă rebeliunea, conducătorul statului a cerut măsuri care să normalizeze viața publică, anchetând și pedepsind vinovații. În urma înfrângerii rebeliunii legionare, unii dintre liderii lor care au rămas în țară au fost destituiți din funcții, alții s-au retras strategic, iar puțini dintre ei au fost internați în lagăr. Primul retras, deși nu s-a probat participarea sa directă la rebeliune, a fost secretarul general al Ministerului Culturii și Artelor, arheologul și muzeologul Vladimir Dumitrescu. Acesta a demisionat din funcție la 28 ianuarie 1941, motivat de dorința de a relua „efectiv conducerea Muzeului Național de Antichități – al cărui director sunt – pentru a mă consacra exclusiv studiilor și cercetărilor științifice”³. Peste doar două săptămâni, alt fruntaș, scriitorul și poetul Radu Demetrescu-Gyr era destituit din funcția de director al Teatrului Național, în urma deciziei lui Ion Antonescu⁴. Pentru detensionarea situației,

¹ Cf. *Biserica și școala*, nr. 7, 16.II.1941, p. 55, în Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare: ANIC), fond Ministerul Culturii și Artelor (în continuare: MCA), 2719, dos. 229/1941.

² Cf. „Tablou cu legionarii introduși și ridicați în funcțiuni la serviciile Cultelor și Artelor”, *idem*, dos. 213/1941, f. 137-138.

³ Vezi cererea de demisie la nr. 245/28.I.1941, *idem*, dos. 187/1941, f. 75.

⁴ Vezi *ibidem*, f. 124, ordinul nr. 287/11.II.1941.

Ion Antonescu s-a adresat preoțimii. Circulara sa transmisă parohiilor prin Ministerul Educației Naționale, Cultelor și Artelor, în fapt *Apelul* către toți slujitorii altarelor românești, poartă semnătura lui Emanoil Bucuța. Generalul a cerut imperativ preoților: „Am pornit de la icoane și altare, să ne întoarcem la ele”¹. Preoții legionari erau clar îndemnați:

„Politica să o goniți din jurul altarelor, așa cum a gonit Mântuitorul pe mânuitorii de bani. Ea a adus multă nenorocire în această țară. Ea i-a învrăjbit pe toți fiindcă politica, la noi a însemnat pândă”².

România se pregătea de război, unul intern tocmai se încheiase, așa că apelul la preoțime – ca la un element esențial pentru echilibrul spiritual – era normal și binevenit. Comisia de anchetă și măsuri disciplinare de pe lângă Ministerul Culturii Naționale și Cultelor – prezidată de prof. univ. Eftimie Antonescu, rectorul Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale – i-a avut ca membrii pe: prof. Stan Ionescu (decan la Facultatea de Științe), prof. C. Iotzu (decan la Facultatea de Arhitectură) și prof. N. Lupu (Facultatea de Medicină), iar ca secretar pe Gr. Păsăreanu. Verdictele date contra legionarilor preoți sau teologi sunt numeroase: în județul Muscel 15 preoți suspendați și caterisiți, alți 12 suspendați temporar și pedepsiți cu diminuarea salariului; 8 îndepărtați din serviciu, aceasta dintr-un total de 41 de preoți care au participat la rebeliune la prefectura județului, între cei peste 1000 de participanți³.

Alți 7 preoți au fost acuzați de participare la rebeliune și pedepsiți cu suspendare și pierderea pe jumătate a salariului. Între aceștia sunt I. Carp, consilier referent la Episcopia Galați, pr. I. Vasilianu, paroh la biserica „Sf. Nicolae” din Tulcea și director de seminar teologic, D. Sârbu, paroh la biserica „Sf. Haralambie” din Galați, Eugen Apostol, paroh, și N. Piroșcă, diacon la biserica episcopală din Galați; Paul Georgescu, funcționar la Episcopia Galați. La fel l-au pedepsit pe seminaristul Mihalcea (cl. VIII), șeful „Frăției de Cruce”⁴. La Tulcea alți 5 preoți au fost suspendați pentru aceeași culpă: Vasile Iliescu (directorul Liceului de Băieți), Victor Palade Capus (de la biserica „Acoperământul Maicii Domnului”), diaconul Andrei Cristantem (de la catedrala „Sf. Nicolae”), preoții D. Nicoară din Tulcea și Ion Codreanu din Câșla⁵.

După rebeliune au ieșit la lumină multe fapte care incriminau preoți legionari. La Tâlmăcel (jud. Sibiu), pr. Ioan Roman a fost reclamat ca „legionar înfocat”, participând la rebeliune în fruntea unora dintre locuitori, pe care i-a

¹ Cu adresa nr. 7952/12.II.1941, idem, dos. 137/1941, f. 23.

² *Ibidem*.

³ Cf. proces-verbal din 17.VI.1941, în idem, 2719, dos. 108/1941, f. 52-54.

⁴ În proces-verbal nr. 658/1941, *ibidem*, f. 50-51.

⁵ Cf. proces-verbal din 18.VII.1941, *ibidem*, f. 80-81.

condus înarmați cu armele și muniția luate de la postul de jandarmi local, la Sibiu. Sătenii, constatând că „nu l-a ras nimeni, ba încă sfidează lumea”, au cerut la Culte ca preotul lor – și tatăl acestuia, tot preot – să fie pedepsit:

„Îl vrem ras și alungat din preoție, căci nu merită, că-i rău de mațe, învrăjbitor al enoriașilor, politician violent, amenință pe enoriași cu bâta. Să meargă la plug, dacă nu-i place traiul bun și șederea!”¹. Știind cum funcționau legăturile, reclamanții au rugat ca rezolvarea „să n-o dați la Mitropolie căci nu ese nimic din ea”².

Dintr-un alt loc, de la Batiz (jud. Hunedoara), Barbara Leonte a solicitat ca preoții Măciucă Lazăr din Ocolişul Mare, Timișan Emil din Sâncrai și Boilă Ioan din Cerișor, niște „tâlhari ordinari”, care „în fruntea rebelilor îndemnându-i cu pistolul în mână ca acești rebelionari să înfrunte soldatul român”, să fie scoși din preoție ca „tirani și oameni de nimica”; ei ar fi trebuit deferiți justiției, căci nu mai puteau fi tolerați în fruntea bisericilor³.

După înfrângerea rebeliunii, tribunalele militare au început să-i judece și pe preoți. 15 ani de muncă silnică a primit pr. Ioan Florea din Vințu de Jos (jud. Alba) pentru crima de „insurecțiune”, plus alți 10 de degradare civică și plata a 1000 lei cheltuieli de judecată⁴. Alt preot, Aurel Borțan din Mândra (jud. Sibiu), a fost condamnat la 2 ani și jumătate închisoare corecțională, și un an interdicție civică⁵.

Pe preotul Petre Vasilescu din Surdiaș (Lugoș), procurorii militari de la Tribunalul Diviziei I Infanterie Timișoara, l-au pedepsit cu 3 ani închisoare și unul interdicție iar ierarhia l-a caterisit⁶.

Un număr mare de preoți au fost suspendați la 15 mai 1941 de către ministrul Radu Rosetti pe motivul participării la rebeliune. Între aceștia erau: pr. inv. Turean Mihail din Iaslăul Român (jud. Târnava Mică); inv. pr. Popa Alexandru din Diciosânmartin; preot prof. Mireșeanu Olimpiu de la Liceul din Dumbrăveni; prof. pr. Isaia Cristina de la Școala Normală de Băieți din Blaj; prof. pr. Gabor tot de aici; inv. pr. Pupăză Nicolae din Ocna Mureș; prof. pr. Iza Iuliu de la Blaj; inv. pr. Vecerdea Nicolae de la Dumbrăveni; inv. pr. Sever Henția de la Diciosânmartin; pr. Moldoveanu Dumitru de la Căpâlna de Sus;

¹ Cf. petiția din 10 III, înregistrată la Ministerul Culturii și Cultelor (în continuare: MCC) cu nr. 6302/17.III.1941, idem, dos. 137/1941, f. 11.

² *Ibidem*.

³ Cf. scrisoarea din 24.III.1941 către MCC, cu nr. 021233/10.IV.1941, *ibidem*, f. 18.

⁴ Vezi sentința nr. 723/7.II.1941 a Tribunalului Militar Corp 7 Armată Sibiu, *ibidem*, f. 33.

⁵ *Ibidem*, f. 154.

⁶ Cf. proces-verbal nr. 915 al Comisiei de anchetă și măsuri disciplinare a Ministerului Culturii Naționale și Cultelor (în continuare: MCNC), 3.X.1941, *ibidem*, f. 120.

pr. Terente Radu de la Alma; pr. Popa Vasile de la Blaj; înv. pr. Fojica Petre de la Secășel¹.

Mulți preoți au fost însă condamnați pe nedrept: pr. Petru Fan de la parohia Petrila – Regele Ferdinand I și Traian Moșic de la parohia Petroșani II, care fuseseră judecați de Consiliul de Război și Curtea Marțială a Corpului VII armată din Sibiu, suspendați și internați în lagărul de la Târgu Jiu, și care s-a constatat că nu erau vinovați. Or, scria Mitropolitul Nicolae adresându-se lui Radu Rosetti: „Timpurile de grea încercare istorică, ce le străbatem, ne cer ca această preoțime să fie altcum tratată și nu mereu șicanată”². Normal că Ministrul Educației Naționale și Cultelor a trebuit să ridice pedepsele! De altfel, ierarhul și-a reluat demersul, insistând și la urmașul lui Rosetti, prof Ion Sandu, pentru eliberarea celor nevinovați, argumentând: „Biserica noastră n-a stat de partea capitalismului interesat nicicând, iar astăzi mai puțin ca să-i primească bănuielele nedrepte autoritățile statului cari își dau seama că ne găsim în război împotriva plutocraților!” Pentru cei doi – menționați mai sus – a subliniat că „preoțimea noastră a răbdat destul persecuțiile și temnițele ungurești, ca să mai fie tratată și astăzi cu internări, cum e cazul celor doi preoți nevinovați”³.

Alteori, aceiași eparhie a pedepsit „cu dojană iar de Crăciun cu dăruirea unei cantități de grâu celei mai sărace familii” din parohie pe pr. Miclea Gheorghe din Șibot, și el un fervent sprijinitor al legionarilor⁴.

Într-o altă situație, pr. Parenco Dumitru din Porumbacul de Sus a căzut și el victimă unor false acuzații. Abia la 7 iunie 1941, Tribunalul Militar al Garnizoanei Brașov l-a declarat nevinovat de participare la insurecție⁵. Și pr. Terente Radu de la Alma a fost achitat, constatându-se că el doar a întrebat pe participanții de la reuniunea legionară din Dumbrăveni dacă nu cumva au bricege⁶! La fel, preoții Valeriu Cioara din Valea Lungă (jud. Târnava Mică) și Ioan Moldovan din Căpâlna de Sus au fost declarați nevinovați⁷. Asemenea abuzuri au fost posibile în urma declarațiilor, dezinformării și a unor vendete personale.

¹ *Ibidem*, f. 74.

² În adresa Arhiepiscopiei Ortodoxe Române de Alba Iulia și Sibiu, nr. 12430 bis/1941, *ibidem*, f. 44.

³ Sub semnătura Mitropolitului Nicolae, cu nr. 14696/bis/18.X.1941, *ibidem*, f. 95.

⁴ Așa anunța Mitropolitul Nicolae, cu nr. 17113/9.XII.1941, Ministerul Cultelor Naționale și Artelor, *ibidem*, f. 190.

⁵ Cf. sentința nr. 174/7.VI.1941, ANIC, fond MCC, dos. 137/1941, f. 27.

⁶ *Ibidem*, f. 69.

⁷ De către Tribunalul Militar din Sibiu, prin sentința nr. 875/20.III.1941 și constatările Arhiepiscopiei Ortodoxe Române de Alba Iulia și Sibiu, cu nr. 14III/bis/2.X.1941, *ibidem*, f. 76, 82.

Aceeași Curte Marțială de la Sibiu a clasat, la 1 noiembrie 1941, dosarele preoților Groza Laurențiu (Gârbova de Sus), Oneț Viorel (Bucium-Izbita), Miclea Gheorghe (Șibot), Sabău Ioan¹.

Activitățile legionarilor n-au încetat odată cu înfrângerea rebeliunii. Cei bănuți au continuat să fie supravegheați. În urma unei percheziții la casa pr. Nicolae Cărămuș, fost șef de cuib la Fundata (jud. Brașov) și unul din liderii legionarilor de la Bran și Moeciu, s-au sechestrat cartușe, ștampilă cu inscripționarea „condamnat la moarte”, două sticlute cu otravă. Considerat periculos, fost primar sub legionari, preotul a fost condamnat la 3 luni detenție și amendat². Alt preot legionar, Aurel Urea de la Mărgineni (Făgăraș), unul dintre simiștii care a animat cuibul „Mihai Viteazul” din Sebeș și Copăcel, ca ajutor legionar, a fost deconspirat în vara anului 1941 și suspendat din preoție³.

Sigur că Biserica s-a apărat, muștrând sau protejând pe unii dintre cei vinovați de apartenența la legionari, dar care n-au făcut excese.

La 8 noiembrie 1941, la biserica din Cugir s-a oficiat un parastas pentru legionarii morți, pomenindu-se doar prenumele fruntașilor acestora: Cornel (Zelea Codreanu), Vasile (Marin), Ioan (Moța) etc. Parastasul oficiat de pr. Șt. Rusu a fost susținut de înv. Gheorgheonian, ing. C-tin Nicolescu și maestrul Ioan Albu, drept care comisarul guvernamental, generalul C. Trandafirescu, de pe lângă Uzinele Metalurgice Copșa Mică și Cugir, a cerut îndepărtarea din serviciu a celor împlicinați⁴.

Parchetul Tribunalului Militar C7 din Sibiu a anunțat la 20 februarie 1941 că a trimis direct în judecată pentru „instigare” la rebeliune pe preoții ortodocși Valeriu Cioara din Valea Lungă și Partenie Tomuța din Țapu (jud. Târnava Mare), la fel și pe Ioan Ionete din Iacobeni (jud. Cluj-Turda) și pe cel greco-catolic Iosif Chirvai de la Muntele Băișorii⁵.

Odată cu decretul-lege nr. 1123/1941, pedepsele penale în această speță s-au suspendat, dar au rămas măsurile disciplinare, care au fost aplicate de eparhii și minister. Astfel, Parchetul Tribunalului Militar de la Făgăraș a anchetat 18 preoți participanți la rebeliune, dar între aceștia doi n-au luat în nici un fel parte: Aurel Moțoc de la Vaida-Recea și Tiberiu Turdeanu de la Dejani, fiind obiectul unor delațiuni răuvoitoare⁶. În schimb, preotul Ioan Mișcoiu din Săliște (jud. Cluj-Turda) a fost condamnat la 6 luni închisoare pentru instigare

¹ Vezi adresa către MCC, înregistrată la nr. 529560/1.XI.1941, *ibidem*, f. 104.

² Cf. nota Judecătorului General al Jandarmeriei nr. 43595/17.IX.1941 către MCNC, ANIC, fond MCA, dos. 137/1941, f. 101.

³ Idem, nr. 43344/21.IX.1941 către MCA, *ibidem*, f. 55.

⁴ În nota cu nr. 375/8.XII.1941 către MCNC, *ibidem*, f. 140.

⁵ Cf. adresa Parchetului cu nr. 211481/20.II.1941, către Ministerul Instrucțiunii Publice, Cultelor și Artelor (în continuare: MIPCA), idem, 2719, dos. 161/1941, f. 1, 5, 8.

⁶ Cf. adresa Parchetului cu nr. 3180/IX.1941 către MIPCA, *ibidem*, f. 50.

plus 500 lei cheltuieli de judecată, iar pr. Vasile Beldean de la Suatu (jud. Cluj-Turda), asociat la tâlhărie, la fel.¹ Preotul Ioan Roșca din Călata (jud. Cluj), a fost suspendat, fiind suspect tot pentru agitație legionară, dar nefiind agresiv, Curtea Marțială l-a declarat nevinovat; în realitate, preotul s-a opus mutării de către legionari a sediului plasei la Călățele².

La Deva, prefectul col. C. Dumitrescu a cerut condamnarea preoților Iosif Rusu din Geoagiu și Ioan Sabău din Vinerea. La Turda, tot prefectul a răspuns ordinului Ministerului Instrucțiunii Naționale, Cultelor și Artelor raportând că „acte de rebeliune în acest oraș nu s-au săvârșit”, doar preotul Grigore Trâmbițaș din Brăzești „a adunat și condus o ceată de legionari la manifestația de la Turda”³. La Alba Iulia, preotul Victor Oțoiu din Mesentea a venit „în fruntea unui grup de țărani cărora le-a ținut un discurs înflăcărat în oborul de vite din acel oraș, în favoarea rebelilor, ațâțând mulțimea la rebeliune”⁴. Deși a fost trimis în judecată, a fost achitat!

Parchetul Tribunalului Militar C7A Sibiu a arătat ministerului că pr. Laurențiu Groza din Gârbova de Sus (jud. Alba) și pr. Radu Ștefan din Aiud au strâns legionarii pentru manifestația din 21 ianuarie 1940, dar cum alte vinovății nu li s-au găsit, au fost achitați⁵.

N-au lipsit abuzurile: la biserica greco-catolică din Clit (jud. Suceava) s-a făcut o percheziție la 15 februarie 1941. Surpriza decurge din cum anume s-a făcut: Siguranța a venit însoțită de preotul ortodox! Alertată, Mitropolia Română Unită s-a adresat ministrului Radu Rosetti, întrebând: „unde vom ajunge, dacă preoții altor confesiuni, de-a valma, ar pătrunde în alte biserici decât ale cultului lor?”⁶.

Victimele rebeliunii au inclus mulți tineri, între ei fiind și studenți la teologie. Propaganda legionară și-a făcut din plin efectul: doar la Academia Teologică de la Arad, poliția a sechestrat, dintre bunurile Societății de Lectură a studenților, 20 de cărți legionare (în sute de exemplare), portretele lui Corneliu Zelea Codreanu (600 de bucăți), ale lui Marin și Moța (12 000 de bucăți), măștișoare. La Academia Teologică din Caransebeș, au fost exmatriculați 10 studenți care au participat la rebeliune, aceștia fiind instigați prin varii formule:

¹ *Ibidem*, f. 23-24.

² *Idem*, 2719, dos. 146/1941, f. 56.

³ Cf. adresele Prefecturilor Hunedoara, nr. 2515/27.VIII, și Cluj-Turda, nr. 5672/6.III.1941, *ibidem*, f. 1, 9.

⁴ Cf. adresa Direcțiunii Generale a Poliției – Poliția de Siguranță, cu nr. 17131.S/27.III.1941 către MCA, *ibidem*, f. 13.

⁵ Cf. adresa Parchetului Tribunalului Militar C7A Sibiu, cu nr. 202203/24.IV.1941 către MCA, *ibidem*, f. 25.

⁶ Evident că s-a cerut o anchetă. Vezi în adresa Mitropoliei Române Unite, semnată de vicarul general Vasile Aftenie, cu nr. 119/1.III.1941, *idem*, 2719, dos. 161/1941, f. 14.

între acestea – scria la 3 septembrie 1941 Gh. Dumitrescu, student în anul III – figura și zvonul că „Rusia a declarat război României și în țară a izbucnit revoluția comunistă”¹.

Și împotriva seminariștilor – unii chiar din anii inferiori – care au participat la rebeliune, măsurile n-au întârziat. Cei mai mulți au fost eliminați pe un an, amânându-li-se susținerea examenelor. Cel mai mare număr de asemenea participanți l-a dat Seminarul Teologic „Veniamin Costachi” din Iași: 19. Un tabel nominal alcătuit de conducerea seminarului i-a înscris pe Gh. Tăbârcă (cl. a VII-a), Teodor Barcu (cl. a V-a), Pavel Ghicu (cl. a V-a), Ioan Ciocoiu (cl. a V-a), Grigore Mardare (cl. a V-a), Ioan D. Apostol (cl. a V-a), Ioan Cărnoală (cl. a VI-a), Silviu Sotnițchi (cl. a VI-a), Misail Chiață (cl. a VII-a), Gr. Parjenie (cl. a VIII-a), Gh. Ovidenie (cl. a VI-a), Mihail Doboica (cl. a VII-a), Mărcă Vasiliu (cl. a VII-a), Gr. Grigoriu (cl. a VII-a), Gh. Vasiliade (cl. a VIII-a), Gh. V. Iacob (cl. a VIII-a), Ioan Arnăutu (cl. a V-a). Cu excepția celui din urmă, trimis la mănăstirea Vorona, toți ceilalți au primit pedeapsa domiciliului forțat la casele părintești². La București, elevii Seminarului Teologic „Nifon” – și anume Grigore Gh. Ioan (cl. a IV-a), Ioan Panait (cl. a VI-a), D. Patraulescu (cl. a VI-a), M. Sp. Giuglan (cl. a VI-a), Al. A. Georgescu (cl. a VII-a), Mircea Bădescu (cl. a VIII-a), D-tru C. Popescu (cl. a VIII-a), Ilie Fintă (cl. a VII-a), Al. Petrescu (cl. a V-a) – au primit o pedeapsă mult mai grea, închisoarea, doar ultimului stabilindu-i-se domiciliul forțat la părinți³. La Seminarul Teologic de la Râmnicu Vâlcea tinerii participanți la rebeliune sunt în număr mai restrâns: Ilie N. Mazilu (cl. a VII-a), I. I. Mateescu (cl. a VII-a), Eliodor N. Topologeanu (cl. a VII-a), Emilian F. Pascu (cl. a VII-a), Mihail Zichil (cl. a V-a). Cu o excepție, ei aparțin unui an superior, iar pedeapsa a constat în fixarea domiciliului forțat la mănăstirea Frăsinei⁴.

Comisia de anchetă și măsuri disciplinare – instituită pe lângă Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor – a avut mult de lucru. Pe lângă deciziile pe care le-a luat față de cei din rândul personalului subordonat ministerului, au trebuit să judece și cazurile unor elevi din școlile civile, participanți, de asemenea, la rebeliune. Astfel, au fost luate măsuri în contra studentului Petre Măriuță (Facultatea de Drept), pedagog la Liceul Internat din Iași, ca și a colegului său Valeriu Gafencu, ambii eliminați pe un an. Aceeași pedeapsă a fost dată și următorilor elevi de la Liceul Internat: Gh. Contact,

¹ Cf. inventarul întocmit cărților sechestrate la 27.II.1941 și ordinul telefonic de exmatriculare nr. 25609/8.V.1941, *ibidem*, f. 95, 113.

² Vezi referatul Direcțiunii Cultelor către subsecretarul de stat I. Sandu, nr. 30308/17.VI.1941, prin care se menține pedeapsa acordată, în idem, dos. 213/1941, f. 88-89.

³ *Ibidem*, f. 89.

⁴ *Ibidem*.

Vasile Bizan, Ioan Gheorghiu, Ioan Bârcă, Constantin Andrieș, Lucian Ionescu, Apolo Stănilescu; Silviu Sotnițchi de la Seminarul „Veniamin Costachi”; Ioan Ionescu de la Liceul Național; Mihail Stănescu și Petre Cireș de la Liceul „Mihail Kogălniceanu”¹.

Ce i-a determinat pe acești tineri – unii chiar adolescenți! – să se înscrie în mișcarea legionară și să participe la rebeliune? Iată cum se justificau cei 19 seminariști ieșeni – eliminați din toate școlile din țară – într-un memoriu adresat lui Ion Antonescu: „acei cu intenții frauduloase s-au folosit de noi ca meșterul de uneltele neputincioase de a ști ce voesc a face cu ele meșterul”². Aceștia au cerut iertarea greșelilor „ce într-un moment rătăcit, le-am făcut, îndemnați fiind de spiritul naționalist”, implorând „să ne redați societății!”³.

Din petițiile individuale decurg mai multe explicații asupra adeziunilor la mișcare și a participării la rebeliune. Un pensionar din Pipirig (jud. Neamț), care își încredințase fiul Seminarului „Veniamin Costachi”, plătind cu greu taxele școlare din cei 1400 lei pensie lunară, cerea iertare în numele tânărului din cl. VIII-a, care „a fost înscris printre legionari numai cu 3 zile înainte de acea răzmeriță”⁴. Un alt petiționar, bătrânul Ion Dobroaica (82 ani) din comuna Pătaș (jud. Caraș-Severin), a intervenit tot la conducătorul statului, Ion Antonescu, pentru iertarea nepotului său Mihai M. Dobroaica (cl. VII-a), care intrase la legionari „crezând că astfel va fi mai de folos patriei”⁵.

Un alt părinte, Gheorghe Grigoriu, învățător în satul Boureni (com. Moțaței, jud. Iași) – capul unei familii cu 10 copii, dintre care 6 în diferite școli – l-a rugat pe generalul Ion Antonescu să-i ierte fiului greșelile, căci seminariștii ieșeni „când au auzit că <<Generalul>> nu-i cu dânsii s-au retras la școală”, înțelegând diversiunea⁶.

Disperat scria și refugiatul Vasile Barbu din Chiperceni (jud. Orhei) – aflat la Căiuți (jud. Bacău) –, cerând iertare pentru fiul său Toader (cl. a V-a), care aderase la legionari pentru că aceștia l-au sprijinit cu haine, cărți și bani, prin „Ajutorul legionar”, „otrăvind-i sufletul cu învățăturile lor”⁷. Fiul

¹ *Ibidem*.

² Vezi memoriul colectiv înregistrat cu nr. 1572/16.V.1941, loc. cit. supra, f. 92.

³ *Ibidem*.

⁴ Cf. memoriul din 7.IV.1941 adresat Consiliului de Miniștri și înregistrat la nr. 038530/13.V.1941, f. 141.

⁵ Vezi memoriul bunicului care-și crescuse nepotul orfan, înregistrat la nr. 33023/28.IV.1941, *ibidem*, f. 121.

⁶ Învățătorul fusese decorat cu „Răsplata muncii pentru 25 ani în serviciul statului” (1938), era deținătorul însemnului onorific „Avântul țării” (1913), al ordinului „Steaua României” în rang de cavaler (1917), al „Virtuții militare” (1918), și al medaliei „Victoria” (1921) dobândită ca ofițer în Regimentul 27 Dorobanți. Vezi memoriul înregistrat la nr. 032736/28.IV.1941, *ibidem*, f. 115.

⁷ Cf. memoriul către MCA, nr. 029806/30.V.1941, *ibidem*, f. 105.

pedepsit – ca toți ceilalți – era și bursier, fiind printre cei 12 elevi eminenți ai seminarului ieșean.

Unul dintre elevii ieșeni eliminați, Apostol D. I. (cl a VI-a la Seminarul „Veniamin Costachi”) a explicat de ce a ieșit în stradă: în internat și școală s-a răspândit zvonul că „vin bolșevicii”! La fel s-a justificat și seminaristul ieșean Tăbârcă Gh. – originar din Cerbureni (jud. Argeș) – : „în ajunul zilelor de tristă amintire ni s-a spus că vom fi atacați de comuniști”¹. Și Partenie Grigore – seminarist ieșean în cl. a VIII-a –, fost membru al „Fraților de cruce”, aduce explicații pentru folosirea tinerilor ca „unealtă distructivă”; relatarea sa este clară: „am fost dus din ordinul foștilor mei comandanți, la demonstrații de protest contra comuniștilor și masonilor. Așa ni s-a spus”². Explicația înrolării sale în Legiune poate fi, de asemenea, reținută: „mânat de gândul sfânt că așa voi contribui și eu la reîntregirea țării și la apărarea glicii”³.

Toate cererile și memoriile tinerilor eliminați din școli și cu examenele amânate n-au avut nici un rezultat pozitiv. Comisia de anchetă și măsuri disciplinare a menținut verdictul, iar conducerea Ministerului Cultelor și Artelor l-a confirmat. Nici Radu Rosetti și nici Ion Sandu – titularii departamentului – nu au modificat pedepsele. Dacă pe cei tineri i-au eliminat și apoi pe mulți i-au trimis pe front, alții au fost internați în diferite lagăre. Uneori decizia s-a luat la mai bine de un an de la rebeliune, cazul preotului Eugen Mihăilă de la Săceni (jud. Teleorman) fiind revelator: acesta a acționat în legiune doar 3 luni, iar la 8 decembrie 1940 a fost exclus ca nepregătit. Cu toate acestea, în urma unui denunț, a fost internat la 26 decembrie 1942 în lagărul de la Tismana, constatându-se curând nevinovăția sa, ceea ce i-a dat dreptul chiar și la recuperarea salariului⁴!

Eliminarea din școală, amânarea susținerii examenelor pe un an, apoi încorporarea celor de vârstă militariei apar ca măsuri concrete pe seama tineretului atras de legionari. Ca efect al unor sugestii ministeriale, s-a apelat și la alte soluții. În Iași, la Seminarul „Veniamin Costachi” – centru important al mișcării legionare juvenile – au fost programate mai multe conferințe pe care le-au susținut prestigioase personalități. Acești conferențieri i-au inclus pe universitarii teologi Iuliu Scriban, C. Toma, Ioan Gh. Savin, Valeriu Iordănescu, Gala Galaction, Toma Gh. Bulat, Cicerone Teodorescu, dar și pe mediciniștii Grigore T. Popa și Leon Balif. Ultimul, director al spitalului de boli

¹ Cf. memoriile către Ion Antonescu cu nr. 22235/15.IV.1941, *ibidem*, f. 18-19, 87-88.

² Împreună cu elevii și în fruntea lor – ca la Seminarul ieșean, cazul preotului Valerian Zaharia și al economistului Timotei Palade – s-au plasat mulți dintre dascăli. Cf. cererea înregistrată la MCA, cu nr. 041620/30.VII.1941, *ibidem*, f. 243-244.

³ *Ibidem*, f. 244.

⁴ Cf. cererea înregistrată la MCA cu nr. 029704/10.VI.1943, *idem*, dos. 24/1943, f. 287.

mentale „Socola”, a propus – și chiar i-a condus pe tinerii teologi – vizitarea așezământului. Asemenea conferințe au avut ca scop „întărirea morală a tinerilor seminariști, derutați de evenimentele politice de la începutul anului școlar”¹.

„În România Legionară – cuvânta, la 15 martie 1943, fruntașul legionar teolog Gheorghe Racoveanu, în fața grupului legionar din lagărul Weimar-Buchenwald – cel mai legionar dintre călugări va fi acela care-și va ține mai strașnic făgăduințele lui: cele trei făgăduinți – sărăcia desăvârșită, omorârea voii proprii, castitatea. În România legionară călugărul, ori preotul de mir în uniformă legionară și cu pistolul la centură ar fi o sinistră arătare”².

Să credem că doar excesele, crimele și incapacitatea de guvernare dovedită în 1940-1941 motivau astfel de nuanțări tardive? Sau să credem că, așa cum ortodoxia îndeamnă, cei vinovați, trebuiau să se căiască pentru relele făcute, pe care societatea românească nu le va ierta, drumul ales – al violenței – fiind altceva decât ceea ce creștinismul îndeamnă.

¹ Cf. raportul directorului Seminarului „Veniamin Costachi”, nr. 1565/27.VI.1941, *ibidem*, f. 200.

² Publicată patru decenii mai târziu, în Racoveanu, *Mișcarea legionară și Biserica*, p. 22.